

mae absentiam in subiecto illius incapaci denotet, stricte negativus esse dicitur. Sic caecitas respectu hominis privativus, respectu vero lapidis terminus stricte negativus est.

C A P U T VI.

DE TERMINORUM ADFECTIONIBUS.

Adfectio termini quid?

Per adfectionem termini hic aliud non intelligimus, quam certum illius usum, certam unius ad alium, eorumque ad invicem relationem.

§. 2.

Quot adfectiones terminorum diversae in scholis numerentur?

Octo autem diversae terminorum adfectiones in scholis numerari solent, suntque sequentes: *Oppositio, status, ampliatio, distractio, restrictio, diminutio, alienatio & tandem subpositio.*

§. 3.

Oppositio quid & quotuplex?

Oppositio terminorum, de qua hic agitur, est duorum terminorum in aliquo pugna; eaque duplex est vel lata scilicet, vel stricte talis. *Oppositio stricte talis inter illos terminos dari censetur, qui speciali repugnandi modo sibi opponuntur.*

Ejusmodi autem specialis repugnandi modus quadruplex in scholis nec immerito distinguitur, contrarius scilicet, relativus, privativus & contradictorius. Oppositio contra lata inter illos quoque terminos admittitur, qui specialem repugnandi modum non habent, nec aliter sibi opponuntur, quam quod unus non includat alium. Termini late oppositi disparati quoque dici consueverunt.

§. 4.

Quotuplicis generis sint termini stricte oppositi?

Quemadmodum vero, sicut modo audivimus, specialis repugnandi modus quadruplex est, ita termini stricte oppositi quadruplicis generis sunt: termini scilicet contrarie, relative, privative & contradictorie oppositi.

§. 5.

Quid termini contrarie oppositi?

Termini contrarie oppositi sunt, quorum uterque formam positivam exprimit, quarum una tollit alteram. v. g. Calor & frigus. Hae formae si fuerint ejusmodi, ut inter illas media non detur, uti inter paritatem & imparitatem respectu numeri, termini immediate contrarii dicuntur; si vero inter illas forma adhuc intermedia habeatur, sicut calorem inter & frigus media habetur tepiditas, mediate contrarii vocantur.

§. 6.

Termini relative oppositi quid?

Termini relative oppositi sunt, quorum neuter sine ordine seu respectu ad alium potest intelligi

ligi, veluti sunt Pater & Filius, Princeps & subditus, herus & famulus &c.

§. 7.

Quid termini privative oppositi?

Termini privative oppositi sunt, quorum unus formam positivam, ejus absentiam in subiecto capaci alter significat. Ejusmodi termini sunt vita & mors, visio & caecitas respectu hominis &c.

§. 8.

Termini contradictorie oppositi quid?

Termini tandem contradictorie oppositi sunt, quorum unus praecise tollit, quod alter ponit v. g. a & — a. Ens & nonens &c.

§. 9.

Usus hujus de oppositis doctrinae.

Ut vero intentum ex hac de oppositis doctrina usum capere quis possit, advertendum est, ex combinatione terminorum inter se oppositorum nasci, quod contradictorium seu impossibile vocamus. Etenim fieri non potest, ut terminis oppositis inter se unitis aliqua in mente notio respondeat; impossibile est enim, ut a — a = a, aut nonens ens esse cogitemus. At cui nulla in mente notio responderet, quodque cogitari non potest, impossibile est seu nihilum. Ergo, quotiescunque termini oppositi combinantur, adest impossibile, nihilum striete tale. Advertendum porro, ejusmodi contradictionem nunc quidem manifestam esse, ut si dicam triangulum sine angulis: nunc autem latere illam, veluti si dicam figura rectilinea

biangularis, Deus non existens. Manifeste contradictorium absurdum philosophicum est. In quo autem contradictio latet, chymaeram illud Antiquiores vocare consueverant.

§. 10.

Quid status, ampliatio & distractio?

Terminus pro statu sumi dicitur, si pro tempore per copulam importato accipiatur, v. g. in hiſce propositionibus: *Religio Christiana per Apostolos primitus fuit praedicata. Religio Christiana ubique terrarum nota est. Religio Christiana usque ad finem mundi perseverabit, nec portae inferi adversus eam praevalebunt unquam.* Terminus ampliari seu ampliative sumi dicitur, si pro omni plane tempore usurperur v. g. in hac propositione: *rosa est flos.* Distrahitur tandem seu distractively fumitur terminus, si pro alio tempore sumatur, quam quod per copulam indicatur, v. g. in propositionibus hiſce evangelicis: *Caeci vident. Claudii ambulant.* Unde intelligis, statum esse usum termini pro tempore per copulam importato: ampliationem vero esse usurpationem termini pro omni tempore, & distractionem tandem esse usum termini pro tempore alio, quam quod per copulam denotatur. Quoniam has adfectiones copulae potius quam terminorum esse, libenter concedamus. Adfectiones istas nosse multum juvat ad intelligendum propositionum sensum, sicut infra de propositione audiemus.

§. 11.

Restrictio quid? quid diminutio?

Restrictio est reductio termini a majori ad minorem extensionem. Ejusmodi autem reductio fieri

feri potest vel per additionem nominis adjectivi, ut marmor *laevigatum*: vel addendo casum obliquum v. g. Pallium *Petri*. Corona *Imperatoris Romani*: vel per expressionem circumstantiae loci, aut temporis, uti Episcopus *Fuldensis*. Haereses *noviter exortae*: vel per adjectionem denique signi particularis v. g. *quidam* pauperes, *aliqua* secta &c. Terminus communis per praefixionem pronominis demonstrativi singularis evadit. Diminutio termini est acceptio rei per terminum significatae non secundum omnes, sed secundum aliquam ejus partem v. g. si dicam: *Aethiops est albus secundum dentes*. Ubi notandum est, saepe diminui seu diminutive sumi terminum, licet particulae diminuentes minime addantur. Ex termino seu diminuto seu restricto oritur, quod vocant, *dictum secundum quid*, quod ad elidendas Sophistarum argutias probe advertendum est.

§. 12.

Alienatio quid?

Alienatio est translatio termini a propria significatione ad alienam v. g. *rugiet Leo de tribu juda*. Terminos seu voces translatas errorum facile causas esse posse, & ab his proinde abstinendum esse Philosopho, supra jam dictum est.

§. 13.

Quid subpositio, & quotuplex?

Subpositio est acceptio termini seu (ut ajunt) vocis in oratione positae pro suo significato. Duplex vero vocis significatum communiter distinguunt, *primarium* scilicet, reale seu tale, ad quod indicandum

dum vox primitus instituta est, & *secundarium*, intentionale seu tale, quod praeter significatum vocis primum eidem per artem postea fuit adtributum. Sic esse *creaturam constantem mente & corpore physice unitis* significatum hominis primum, esse vero *speciem, subjectum aut praedicatum propositionis*, significatum hominis secundarium est. Unde Subpositio primum duplex statuitur personalis scilicet & simplex. Subpositio personalis est acceptio vocis pro significato primario; acceptio vero vocis pro significato secundario subpositio simplex est.

§. 14.

Divisiones variae subpositionis.

Subpositio porro personalis singularis alia, alia communis est. Et subpositio *communis* in universalem & particularem, *universalis* in distributivam & collectivam, *distributiva* in distributivam in sensu absoluto & in sensu accommodato, item in distributivam pro singulis generum & pro generibus singulorum, & *particularis* tandem in disjunctivam & disjunctam subdividitur.

§. 15.

Species Subpositionis adsignatae exponuntur.

Ut vero, quid adsignatae subpositionis species esse dicantur, tyrones, in quorum gratiam haec unice adferuntur, mente comprehendant, seorsim illas nunc exponimus. Ac primo quidem subpositio singularis esse dicitur acceptio vocis pro re una certa ac omnimode determinata. v. g. In hac propositione: JOSEPHUS II. Romanorum imperator est;
aut

aut etiam in ista: *hic homo* inter omnes eminet. Subpositio communis est acceptio termini seu vocis communis pro suis inferioribus, & quidem *universalis*, si pro omnibus aut plurimis saltem ex inferioribus; si vero pro uno solum alterove ex inferioribus accipiatur, particularis est. Sic subjectum propositionis sequentis: *omnis homo naturaliter appetit beatitudinem*. Universaliter; hujus vero: *quidam pauperes egestatem aequae sustinent*. Subponitur particulariter. Subpositio universalis distributiva est acceptio termini seu vocis pro suis inferioribus seorsim: collectiva vero pro illis simul sumtis. Utriusque exemplum datur in propositionibus sequentibus: *Milites ad vim hostium a patria repellendam conscribuntur, & communibus stipendiis aluntur. Milites constituunt exercitum*. Quarum primae subjectum distributive, collective vero subjectum alterius subponitur. Subpositio distributiva in sensu absoluto est acceptio termini communis pro inferioribus omnibus nullo excepto. Ita distributive in sensu absoluto accipitur subjectum propositionis sequentis: *omnis homo naturaliter aversatur malum*. Subpositio distributiva vero in sensu accommodo est acceptio termini communis pro suis inferioribus non absolute omnibus sed ita, ut unum alterumve inferius sit excipiendum: quemadmodum subponitur subjectum hujus propositionis: *omnis homo peccavit in Adam*. Subpositionis distributivae pro singulis generum exemplum habes in propositionibus modo adductis. Subpositionis autem distributivae pro generibus singulorum specimen accipe ex propositione sequenti: *omne animal fuit in arca Noe*: ubi per omne animal non omnia individua, sed animalium solum species omnes indicantur. Subpositio disjunctiva est acceptio termini communis pro uno

alterove solum ex ejus inferioribus ita tamen, ut singula disjunctive enumerando ad illud perveniri queat in quo, sicut ajunt, verificetur propositio. v. g. in hac propositione, *aliquis Apostolus prodidit Christum Magistrum suum.* Subpositio vero disjuncta est acceptio termini communis pro uno alterove ex inferioribus, ita ut singula disjunctive enumerando ad nullum perveniri possit, in quo verificetur propositio. v. g. *Aliquis calamus est necessarius ad scribendum &c.* Quis hic cum Viro quodam celeberrimo, ohe jam satis est! non exclamet? At restant aliqua necessario adhuc exponenda.

§. 16.

Observanda pro terminorum subpositione dignoscenda.

Ad dignoscendam termini cujuscunque subpositionem adverte sequentia 1. locum termini in propositione: an scilicet subjectum sit, an vero praedicatum: si praedicatum; adverte 2. an propositio affirmativa sit, an vero negativa. Praedicatum namque propositionis affirmativae disjunctive, distributive vero subponitur praedicatum propositionis negativae. Si subjectum; adverte 3. an & quale ei signum sit praefixum, an universale, an particulare. Si nullum subjecto signum praefixum sit, ejus subpositio ex sola praedicati ad illud relatione aestimanda est. Si vero signum habeat praefixum, ex signo simul & praedicati ad illud relatione judicanda est ejus subpositio. De praedicati tamen ad subjectum relatione infra dicitur.

* * *

* *

LIBER